

Dotze bones notícies per a la llengua friülana

written by Jordi Vázquez i Mir | 10 de setembre de 2024

El mes de [març](#) van entregar una còpia de la **Constitució italiana** traduïda al furlà a Giorgia Meloni. La reacció entusiasta de la primera ministra italiana és una mostra més de la creixent valorització social del friülà. Una valorització que abasta tots els sectors socials o sensibilitats polítiques i franges d'edat i està tenint conseqüències positives per la llengua pròpia del Friül. El **juliol de 2023 Forza Italia va aconseguir aprovar una moció per garantir més programes d'informació en friülà** a la Rai amb més programes "d'informació", notícies de televisió, característiques que utilitzen la llengua friülana a la Rai regional. I ho va fer per unanimitat, demostrant que la lluita per la normalització de la llengua friülana ha esdevingut un element transversal. Dit i fet, el [canal 810 de Rai 3](#) ha incrementat notablement les emissions en llengua pròpia. **La meitat dels batlles escollits a les eleccions locals d'enguany, 41**, han jurat els seus càrrecs en friülà. I novament ho han fet de totes les sensibilitats polítiques. [L'abril](#) d'enguany la policia italiana va presentar **una app en friülà** per donar serveis a la població en friülà.

El gener d'enguany la Societât Filologjiche Furlane (SFF) va presentar amb gran èxit el **primer curs de friülà dedicat a principiants**, es tracta d'una iniciativa destinada a protegir el patrimoni lingüístic i cultural del Marilenghe (llengua materna nom popular del furlà). Les places es van esgotar immediatament. La SFF va presentar el [març d'enguany](#) el seu enorme treball de recol·lecció de patrimoni identitari conjuntament amb l'*Assemblea della comunità linguistica friulana*. «Una tota la cultura friulana»: S'han posat a disposició en línia volums, col·leccions fotogràfiques i

multimèdia a Marilenghe. «Col·laboració amb moltes associacions» i 189.000 visites al lloc el 2023 enfront dels 86.000 de 2022.

També l'Agjenzie Regjonâl pe Lenghe Furlane ([ARLeF](#)) fa cursos similars, tots finançats amb el suport del govern regional del Friül de Massimiliana Fedriga de la Lega. L'ARLeF manté des de 2020 un acord de col·laboració amb la universitat d'Udin i el govern de Fedriga **ha anunciat el juny un fum de projectes de col·laboració amb la SFF**. L'abril del mateix 2024 el govern de la Lega ha impulsat també els **Cursos de friülà de franc per a empleats de l'Administració Pública** amb la Universitat d'Udine. Els cursos, que començaran d'aquí a unes setmanes, es divideixen en tres sessions diferents, cadascuna de les quals consta de 30 hores de classes dividides en deu reunions. Aquest format permet una formació exhaustiva, capaç de satisfer tant a aquells que s'acosten a la llengua per primera vegada com a aquells que volen millorar-ne els coneixements. El mode de lliurament està completament en línia, a través de la plataforma Microsoft Teams, fent cursos fàcilment accessibles des de qualsevol lloc. Basant-se en les necessitats formatives expressades pels participants, s'activaran els camins de nivell bàsic o intermedi/avançat, que garanteixen així un aprenentatge a mesura que parteixi de les nocions bàsiques fins a l'enfortiment del lèxic i l'aprofundiment de les normes gramaticals i d'escriptura a mà. Els estudiants que superin l'examen final i garanteixin una freqüència d'almenys el 80% obtindran un certificat d'assistència, un reconeixement formal de les competències adquirides durant el curs.

Una iniciativa secundada per la llei de les minories lingüístiques. Aquests cursos són possibles gràcies als fons assignats per la **Llei 482 de 15 de desembre de 1999**, que té com a objectiu protegir les minories lingüístiques històriques italianes, i representar una resposta concreta a les indicacions de la L.R. 29/2007 de Friuli Venezia Giulia, que

preveu l'ús del llenguatge friülà en organismes públics i en les empreses de serveis a la població. L'objectiu és crear una oportunitat real per al creixement cultural i professional dels empleats públics, fomentant la inclusió del Friülà com a eina oficial de comunicació.

Cert és que encara hi ha barreres, però fins i tot aquestes sorgeixen davant avenços. Un exemple és la de l'Església catòlica. El **missal traduït a la llengua friülana** que la Conferència Episcopal Italiana –al final d'un procés que va durar gairebé vint anys– ha tornat a rebutjar. La votació es va fer a Assís el [novembre de 2023](#) on es va reunir la 78a assemblea general extraordinària, que va donar el seu dictamen sobre l'aprovació del Missal a Marilenghe. “La votació de la CEI, tot i haver superat la majoria absoluta dels membres de la mateixa Conferència –llegeix una nota de l'arxidiòcesi d'Udine– no va assolir la majoria qualificada de dos terços dels membres, necessària per a l'aprovació”. Haurien estat necessaris 154 vots d'un total de 231, mentre que hi ha hagut 173 votants, dels quals 114 a favor, 50 en contra i 9 abstencions. Tanmateix, el president del CEI, el cardenal Matteo Zuppi (a la foto), ha assegurat que el diàleg romandrà obert amb el Dicasteri per al Culte Diví i la Disciplina dels Sagraments i amb els tres bisbes d'Udine, Gorizia i Concordia-Pordenone, “per avaluar un pas més per obtenir l'aprovació del Missal en llengua friülana”.

Tots aquests avenços es reflecteixen també en l'ús de la

llengua. L'estudi sociolingüístic "[Tire fûr la lenghe](#)", amb 4.300 entrevistes a 178 vilatges, presentat el maig de 2024 dona uns resultats interessants: **444.000 persones parlen de forma activa la llengua pròpia** d'un total de poc més d'un milió. Unes 700.000 persones diuen comprendre-la. Gairebé una de cada dues persones de la regió parla el friül: 440.000 l'utilitzen perquè ho consideren un avantatge: a les famílies, [els pares s'expressen a Marilenghe amb els seus fills; el 70%](#) de la mostra demana més classes de friül a les escoles.

Potser l'església encara és reticent, però en canvi el friülà arrela en nous sectors com el rap amb l'èxit de Dj Tubet o la notícia anunciada el juliol de 2024 per la que [Google Translator](#) ha incorporat la llengua friülana. També al teatre on la 47 edició de la Fieste de Patrie dal Friûl, a Tarcento, va avaluar l'excel·lent moment del teatre en friülà gràcies a la incorporació de jovent i mainada en una acció conjunta de [Teatri Stabil Furlan](#), l'ARLeF i l'Istitût Ladin Furlan – Pre Checo Placerean. També a l'escola el suport a la llengua pròpia creix. Aprendre friülà és opcional però les dades són encoratjadores. [És una opció que l'any passat va comptar amb el suport del 79% de les famílies.](#) Paral·lelament a la matrícula a les escoles bressol, primària i secundària, els pares i mares poden, escollir incorporar-se a l'ensenyament del friül durant tota la durada del cicle escolar dels fills. L'itinerari educatiu consta d'un mínim de 30 hores d'estudi a l'any i no allunya el temps d'altres assignatures. Actualment, a les escoles secundàries, el [44%](#) dels estudiants de primer grau parlen marilenghe.

Un altre sector on hi ha bones notícies és a la toponímia. La senyalització en friülà ja s'ha normalitzat a vuit de cada deu municipis: amb una nova licitació d'Arlef: [el 83% dels territoris de parla friülana assegura la senyalització viària en Marilenghe](#). La província d'Udine és també la més activa per als rètols fora de les oficines.

El friülà és una de les tres llengües que componen el sistema reto-romanx. Actualment no té continuïtat territorial ja que n'han quedat aïllades les tres branques: Friülà, Ladí i Romanx de Suïssa.

El Ladí està dividit entre el de Bozen (Val Badia i Val Gherdëina), Trento (Val de Fascia) i Belluno (Anpezo i Fodóm, Rocca Pietore). Des de finals del segle XX, i en especial per la llei 482/1999, s'han designat com a ladins nous grups:

a Trento (Val de Non, Val de Rabi, la Val de Sol i la Val de Péi) de transició al llombard i a Belluno (35 vilatges a Cadore/Cadòr/Ciadura, Comelico/Comelego, Agordin i Zolt-Val di Zoldo), en aquest cas de transició al vènet